

นายคำหมา แสงงาม

ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (การปั้นแกะสลัก)

นายคำหมา แสงงาม หรือ “ครูคำหมา” หรือ “จารย์ครูหมา” เป็นปรมาจารย์ทางช่างศิลป์ผู้มีฝีมือยอดเยี่ยม เป็นช่างคนเดียวของภาคอีสานที่ยังมีชีวิตอยู่ ที่มีความสามารถในการทำนาคหัตถ์ศิลป์ได้อย่างสวยงาม เป็นผู้ที่มีความสามารถในด้านช่างศิลป์หลายสาขา มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถนำเอาแม่แบบของไทยมาใช้ในการแกะสลักลายเทียนให้ดูสวยงาม กลมกลืนไปกับศิลปะแบบพื้นบ้าน จนได้รับรางวัลหลายครั้ง มีความสามารถในการออกแบบและก่อสร้างพระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ และอื่นๆ สามารถปั้นและหล่อพระพุทธรูปขนาดใหญ่ได้ ผลงานทุกชิ้นจะมีความวิจิตรบรรจง ประณีตสวยงามและคงไว้ซึ่งศิลปะแบบพื้นบ้าน จนเป็นที่กล่าวขวัญและยอมรับและยกย่องกันอย่างแพร่หลาย นอกจากนี้ยังมีความเชี่ยวชาญในเรื่องวรรณกรรม และประเพณีพื้นบ้านอีสานเป็นอย่างดี ได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์เป็นจำนวนมาก เป็นอาจารย์พิเศษของสถาบันการศึกษาหลายแห่ง เป็นผู้มีความสนใจในงานด้านอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมพื้นบ้าน ใช้ชีวิตอยู่อย่างสงบและสมถะ เป็นปูชนียบุคคลที่ชาวบ้านและลูกศิษย์ให้การยกย่องนับถือตลอดมา

ประวัติและผลงาน

นายคำหมา แสงงาม เกิดเมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๕๓๔ ที่บ้านชีทวน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี บิดาชื่อ นายเคน มารดาชื่อนางคำ เป็นบุตรคนที่ ๓ มีพี่น้อง ๓ คน ภรรยาชื่อ นางลำดวน แสงงาม มีบุตรและธิดา ๔ คน

นายคำหมา เล่าเรียนหนังสือตัวธรรมและมูลกระจายจากพระสงฆ์ เมื่ออายุ ๖ ขวบ พ่อแม่พาไปฝากเป็นศิษย์วัดศรีนวล บ้านชีทวน ศึกษาวิชาหนังสือและวิชาช่างกับพระอาจารย์วง และพระอาจารย์ลี จนกระทั่งอายุ ๑๐ ขวบ บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดบ้านชีทวน ระยะเวลาที่ศึกษาทั้งพระธรรมวินัยและศิลปะการช่างไปพร้อมกัน ต่อไปย้ายไปศึกษาศิลปะการช่างกับพระครูวิโรจน์รัตโนบล ที่วัดทุ่งศรีเมือง ในเมืองอุบลราชธานี

หลังจากที่ได้ศึกษาวิชาการเขียนลวดลาย การแกะสลักไม้ การสร้างลายปูนปั้นจนสามารถทำได้ พระอาจารย์ได้พาไปปฏิบัติงานยังที่ต่าง ๆ ทุกครั้ง จนเกิดความชำนาญ เริ่มต้นด้วยการทำงานลวดลายประดับโคงศพ เมรุเผาศพ การสร้างโบสถ์วิหาร ศาลาการเปรียญ หอระฆัง กำแพงแก้ว ซุ้มประตู เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ พระอาจารย์มั่นซึ่งจำพรรษาอยู่ที่วัดมหาธาตุพระธาตุพนม ดำริที่จะบูรณะพระธาตุพนม เพราะท่านเห็นว่าองค์พระธาตุชำรุดทรุดโทรมมาก ท่านได้ส่งคนมาติดต่อพระครูวิโรจน์รัตโนบล ให้นำคณะช่างไปบูรณะ สามเณรคำหมา ได้มีโอกาสพบกับคณะของพระครูวิโรจน์รัตโนบลไปบูรณะพระธาตุพนมในครั้งนั้นด้วย ทำให้ท่านได้รับประสบการณ์เป็นอย่างมาก หลังจากบูรณะพระธาตุพนมในครั้งนั้นแล้ว สามเณรคำหมาก็ได้ติดตามพระอาจารย์ไปทำงานช่างทั่วภาคอีสานทำให้มีประสบการณ์มากขึ้นอีก

นายคำหมาได้ลาจากบรรพชิตเมื่ออายุ ๒๖ ปี และแต่งงานกับกุลสตรีในหมู่บ้านเดียวกัน มีบุตรด้วยกันจำนวน ๔ คน ในช่วงนี้เป็นช่วงที่นายคำหมาได้ทำงานอย่างหนัก ขณะเดียวกันก็ยังคงศึกษาหาความรู้ อ่านตำราที่เป็นภาษาไทยภาคกลางและภาษาถิ่น จนแตกฉานในเรื่องวิชาช่าง และคติความเชื่อต่าง ๆ ของอีสาน อีกทั้งได้รับความรู้ด้านวรรณกรรมของอีสานด้วย

นายคำหมา เป็นช่างที่มีฝีมือประณีต ทำงานรวดเร็ว ประหยัดวัสดุและเวลา ผลงานที่เป็นที่ยอมรับของมหาชนภาคอีสาน จนกระทั่งมีผู้ให้สมญานามว่า “ช่างเทวดา” และ “ช่างเนรมิต” เป็นผู้เริ่มนำเอาแม่แบบของลายไทยมาใช้กับการแกะสลักเทียน การตกแต่งโลงศพ การตกแต่งบั้งไฟให้ดูสวยงามกลมกลืนไปกับศิลปะแบบพื้นบ้านอีสาน นายคำหมาและศิษย์ มักจะได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดเทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดใกล้เคียงทุกปี นายคำหมาได้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะแบบประเพณีไว้มากมาย เช่น ชุ่มประตู่วัดศาลาการเปรียญ โบสถ์ วิหาร มณฑป กำแพงแก้ว หอระฆัง พระพุทธรูป แทนพระ พระประธาน เจดีย์ วิหารคต หน้าบัน ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ขอนแก่น ยโสธร ผลงานที่สำคัญทำให้นายคำหมาได้รับการยกย่องมีดังต่อไปนี้คือ

๑. การบูรณะองค์พระธาตุพนม ซึ่งนายคำหมาได้ร่วมเดินทางไปกับคณะครูวิโรจน์โนบล ในขณะที่บวชเป็นสามเณร

๒. งานปั้นและหล่อพระพุทธรูปที่สำคัญคือ พระประธานองค์ใหญ่วัดสุปัญญารามวรวิหาร อุบลราชธานี บูรณะพระเหลา บ้านปะเหลา อำเภอนา อุบลราชธานี พระสังข์กระจาย วัดสระหยง ร้อยเอ็ด พระเจ้าใหญ่ บ้านสนาม มหาสารคาม พระประธานบ้านขามเรียม มหาสารคาม พระประธานวัดสำนเสียม อุบลราชธานี

๓. การบูรณะโบสถ์และชุ่มประตู่วัดเอี่ยมวรานุช กทม.

๔. การบูรณะวัดพระศรีอุบลรัตนศาสดาราม ในงานฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี ได้แนะนำออกแบบ และดูแลศิษย์บูรณะหัวเสา กำแพงรอบวัด

๕. การสร้างเมรุเผาศพแบบชั่วคราวเป็นประจำทุกปี ไม่ต่ำกว่าปีละ ๗ ครั้ง

๖. สร้างนกหัสดีลิงค์ สำหรับเผาศพเจ้านายและพระเถระ ประมาณ ๒๐ ครั้ง

๗. ออกแบบและก่อสร้างโบสถ์ไม่น้อยกว่า ๔๐ แห่ง ศาลาการเปรียญ ๑๐ แห่ง หอระฆัง ๑๐ แห่ง หอไตร วิหาร มณฑป ๔ แห่ง

๘. ออกแบบและก่อสร้างชุ่มประตู่วัด กำแพงแก้ว ๔๕ แห่ง

๙. ออกแบบและแกะสลักลวดลายเทียนพรรษา ได้รับรางวัลชนะเลิศที่จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดใกล้เคียงทุกปี

ผลงานดังกล่าวเป็นเพียงบางส่วนที่นายคำหมา แสงงาม ได้สร้างสรรค์และบูรณะตลอดชีวิตอันยาวนาน อาจจะสามารถเรียกได้ว่าเป็นผลงานเพื่อทำนุบำรุงพระศาสนาที่ได้ ความสามารถในทางศิลปะแบบประเพณีของ นายคำหมาเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง มีผลงานของนายคำหมาในวัดต่าง ๆ ในภาคอีสานเกือบร้อยวัด ดังต่อไปนี้คือ

๑. วัดสระแก้ว อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี ผลงานซุ้มประตู
๒. วัดเหนือกลาง อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี ผลงานซุ้มประตู
๓. วัดบ้านซ้อแซม อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี ศาลาการเปรียญและซุ้มประตู
๔. วัดป่าแสนสุข อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี ศาลาการเปรียญ
๕. วัดป่าแสนสำราญ อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี ซุ้มประตู
๖. วัดหนองขอน อ.เมือง จ.อุบลราชธานี โบสถ์ มณฑป พระพุทธรูป ซุ้มประตู
๗. วัดบูรพาท่านแซม อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี โบสถ์ ซุ้มประตู กำแพงแก้ว
๘. วัดโนนรัง อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี โบสถ์ แทนพระประธาน
๙. วัดนาขาว อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี โบสถ์ แทนพระประธาน ซุ้มประตู
๑๐. วัดบ้านเลียม อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี โบสถ์ ศาลาการเปรียญ หอระฆัง ซุ้มประตู
๑๑. วัดทุ่งศรีวิลัย อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี โบสถ์ หอไตร
๑๒. วัดศรีนวล อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี ศาลาการเปรียญ ธรรมมาสน์ พระธาตุ ซุ้มประตู
๑๓. วัดธาตุสวนตาล อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี โบสถ์ ศาลาการเปรียญ พระธาตุใหญ่ ซุ้มประตู
๑๔. วัดศรีธาตุ อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี ซุ้มประตู
๑๕. วัดท่าศาลา อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี โบสถ์
๑๖. วัดสว่างอารมณ์ อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี โบสถ์ ซุ้มประตู
๑๗. วัดทุ่งศรีเมือง อ.ในเมือง จ.อุบลราชธานี โบสถ์ ซุ้มประตู ซ่อมหอไตรกลางน้ำ
๑๘. วัดสุปฏิหาราม อ.ในเมือง จ.อุบลราชธานี โบสถ์ หล่อพระประธาน
๑๙. วัดหลวง อ.ในเมือง จ.อุบลราชธานี ซุ้มประตู
๒๐. วัดบ้านกุดประทาย อ.เดชอุดม จ.อุบลราชธานี ซุ้มประตู
๒๑. วัดท่าวาริ อ.ในเมือง จ.อุบลราชธานี ซุ้มประตู
๒๒. วัดมหาธาตุ อ.ในเมือง จ.ยโสธร โบสถ์ ซุ้มประตู
๒๓. วัดมิ่งเมือง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด โบสถ์ แทนพระประธาน
๒๔. วัดตาล อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด มณฑปพระพุทธรูปจำลอง
๒๕. วัดบ้านดงกลาง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด โบสถ์
๒๖. วัดบ้านอุ่มเม้า อ.ธวัชบุรี จ.ร้อยเอ็ด โบสถ์ กำแพงแก้ว
๒๗. วัดบ้านตลาดใหญ่ อ.ธวัชบุรี จ.ร้อยเอ็ด โบสถ์
๒๘. วัดบ้านขมิ้น อ.ธวัชบุรี จ.ร้อยเอ็ด โบสถ์ ซุ้มประตู ศาลาการเปรียญ

๒๙. วัดบ้านแสงบง อ.ธวัชบุรี จ.ร้อยเอ็ด โปสถ์ พระธาตุ
๓๐. วัดบ้านน้ำคำ อ.อาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด โปสถ์
๓๑. วัดบ้านเทอดไทย อ.ธวัชบุรี จ.ร้อยเอ็ด โปสถ์ ชุ่มประตุ
๓๒. วัดบ้านเปือยใหญ่ อ.ในเมือง จ.ร้อยเอ็ด ชุ่มประตุ
๓๓. วัดบึงพลาญชัย อ.ในเมือง จ.ร้อยเอ็ด โปสถ์ ชุ่มประตุ
๓๔. วัดราษฎร์ศิริ อ.ในเมือง จ.ร้อยเอ็ด พระประธาน วิหาร ชุ่มประตุ
๓๕. วัดสว่างอารมณ์ อ.ในเมือง จ.ร้อยเอ็ด โปสถ์ ชุ่มประตุ กำแพงแก้ว
๓๖. วัดสระแก้ว อ.ในเมือง จ.ร้อยเอ็ด โปสถ์ ชุ่มประตุ
๓๗. วัดบูรพาภิราม อ.ในเมือง จ.ร้อยเอ็ด โปสถ์ ชุ่มประตุ เจดีย์
๓๘. วัดเหนือ อ.ในเมือง จ.ร้อยเอ็ด โปสถ์ วิหารคต ซ่อมพระธาตุ
๓๙. วัดสระทอง อ.ในเมือง จ.ร้อยเอ็ด โปสถ์ ปั้นหล่อพระสังกัจจายน์
๔๐. วัดกลาง อ.ในเมือง จ.ร้อยเอ็ด โปสถ์ ชุ่มประตุ
๔๑. วัดห่ม อ.ในเมือง จ.ร้อยเอ็ด ชุ่มประตุ
๔๒. วัดหนองตุง อ.ในเมือง จ.ร้อยเอ็ด โปสถ์
๔๓. วัดเวฬุวัน อ.ในเมือง จ.ร้อยเอ็ด ชุ่มประตุ
๔๔. วัดหนองตาไก่ อ.ในเมือง จ.ร้อยเอ็ด โปสถ์
๔๕. วัดบ้านคุยก้อ อ.ในเมือง จ.ร้อยเอ็ด โปสถ์
๔๖. วัดเหนือ อ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด ชุ่มประตุ
๔๗. วัดใต้ อ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด ชุ่มประตุ แทนพระประธาน
๔๘. วัดกุดลิง อ.กมลาไสย์ จ.กาฬสินธุ์ โปสถ์
๔๙. วัดเหนือ อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์ โปสถ์
๕๐. วัดท่าไห อ.กมลาไสย์ จ.กาฬสินธุ์ โปสถ์
๕๑. วัดบ้านสนาม อ.วาปีปทุม มหาสารคาม ปั้นหล่อพระเจ้าใหญ่
๕๒. วัดบ้านบ่อใหญ่ อ.บรบือ มหาสารคาม โปสถ์ มณฑป
๕๓. วัดบ้านหนองเขื่อนช้าง อ.เมือง มหาสารคาม หอระฆัง
๕๔. วัดบ้านขามเรียง อ.กันทรวิชัย มหาสารคาม โปสถ์ หอระฆัง พระประธาน
๕๕. วัดบ้านวังค้อ อ.กันทรวิชัย มหาสารคาม โปสถ์
๕๖. วัดบ้านขามเฒ่า อ.กันทรวิชัย มหาสารคาม โปสถ์
๕๗. วัดบ้านศรีสุข อ.กันทรวิชัย มหาสารคาม โปสถ์ กำแพงแก้ว
๕๘. วัดบ้านโพน อ.เขียงยืน มหาสารคาม ชุ่มประตุ
๕๙. วัดบ้านวังบัว อ.กันทรวิชัย มหาสารคาม โปสถ์
๖๐. วัดบ้านเอี้ยต อ.เมือง มหาสารคาม โปสถ์ ศาลาการเปรียญ

๖๑. วัดบ้านขวา อ.เมือง มหาสารคาม โบสถ์
๖๒. วัดบ้านกระนวน อ.กระนวน จ.ขอนแก่น โบสถ์ ชุ่มประตุ
๖๓. วัดเจ้าคณะอำเภอ อ.กระนวน จ.ขอนแก่น โบสถ์
๖๔. วัดจันทร์ประสิทธิ์ อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น แกะสลักลวดลายหน้าบันไดศาลาใหญ่
๖๕. วัดตราซอ อ.ในเมือง จ.ขอนแก่น โบสถ์ ชุ่มประตุ
๖๖. วัดหนองแขง อ.ในเมือง จ.ขอนแก่น โบสถ์ ศาลาการเปรียญ ชุ่มประตุ
๖๗. วัดธาตุ อ.ในเมือง จ.ขอนแก่น โบสถ์ กำแพงแก้ว
๖๘. วัดกลาง อ.ในเมือง จ.ขอนแก่น โบสถ์ แทนพระประธาน ศาลาการเปรียญ
๖๙. วัดบ้านฝือ อ.ในเมือง จ.ขอนแก่น หอระฆัง ชุ่มประตุ
๗๐. วัดบ้านกุดพังครือ อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น หอระฆัง
๗๑. วัดหนองเรือ อ.หนองเรือ จ.ขอนแก่น ชุ่มประตุ
๗๒. วัดลาด อ.หนองเรือ จ.ขอนแก่น โบสถ์
๗๓. วัดสว่างอินทร์แปลง อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น ชุ่มประตุ
๗๔. วัดแจ้งสว่างนอก อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น ชุ่มประตุ

ด้านศิลปะและการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ได้มอบปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาศิลปะเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้เป็นศิลปินพื้นบ้านดีเด่นของคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๒๘ นายคำหมา แสงงาม เป็นศิลปินที่มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรมสมควรที่จะเป็นตัวอย่างของอนุชนรุ่นหลัง และสมควรอย่างยิ่งที่เป็นศิลปินแห่งชาติ